

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada
Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
mokiniam**

2017 m.

9–10 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Lietuvių ir kitų tautų tautosakoje yra įvairių Antikos mitų variacijų. Kokio Antikos mito atspindžių matoma šiose ištraukose iš lietuvių pasakų: „Burtinykai pasake, kad šitas vaikas, kai užaugs, ažmuš sava tėvų“; „Ataja klajiman trys žmones ir utura, laimi skirdami, <...> tam tų, tam tų, kaip kam kas atsitiks. Tadu šita pona gims vaikelis, ir anas tėvų nušaus“.

Vertinimas

2. Iš kokios antikinės tragedijos ši ištrauka? Nurodykite autorių ir pavadinimą.

Į jo laimę be pavydo nevaliojo niekas žvelgt,

Negeiski viską iškovoti!

Ir kokių skausmų bedugnėj atsidūrė šiandien jis!

Taigi dieną paskutinę turim atsimint visi

Ir nė vieno, kas mirtingas, nevadint laimingu tol,

Kol gyvenimo jis slenkstį peržengs be jokių skausmų.

3. Aristotelis šios tragedijos siužetą vertino kaip vieną geriausių iš visų graikų tragedijų. Trumpai atpasakokite pagrindinę šio siužeto liniją.

4. Ši tragedija priklauso tam tikram graikų tragedijų tipui, kurias vienija pagrindinio herojaus veiksmas. Koks tai veiksmas?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

II UŽDUOTIS

*Atein turtingas ruduo – vėl darbingi laikai,
Skubiai einate dirvon ir patsai, ir vaikai;
Paliekat tuščius namus, dirbat, nors apilsę,
Vienas antrą raginant, trumpinat atilsį.
Vos dar aušt ir dar saulė spindulių nemėto,
O jau tu su šeimyna matai darbo vietą.
Tenai per dieną kruti iki pat vakaro,
Kolei nepradės temti, kol neužkris žara.*

*Neužtur tavo vargų nei saulės karštumas,
Nei prakaitai, nei džiova, nei kaulų skaudumas.
Kas dieną javus dalgiu ar pjautuvu kerti,
Kol paskutinio šiaudo žemėn neparoverti,
Kol pėdus nesuriši, dirvas nugrėbstysi,
Kolei padoriai krūvas eiloms sustatysi.
O kad nei vienos varpos stovinčios nebliko,
Gystant namon ant galvos parneši vainiką.*

Dionizas Poška, Mužikas Žemaičių ir Lietuvos, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Kokios kalbos dalies yra žodis *patsai*? Pateikite daugiau šios kalbos dalies žodžių pavyzdžių (bent du žodžius), kurių pabaigoje būtų *-ai*.

2. Koku skaičiumi ir linksniu tekste vartojamas daiktavardis *eiloms* (plg. *Kolei padoriai krūvas eiloms sustatysi*)? Kokia yra jo vienaskaitos vardininko forma?

3. Tiksliai nurodykite, kokia veiksmažodžio forma yra ištraukoje vartojamas žodis *raginant* (plg. *Vienas antrą raginant, trumpinat atilsį*). Kokia veiksmažodžio forma vietoj jos turėtų būti vartojama žvelgiant iš dabartinės bendrinės lietuvių kalbos perspektyvos?

4. Kuo nuo įprastos ir dažnos bendrinės kalbos vartosenos skiriasi ištraukos daiktavardžio *prakaitai* vartosena (plg. *Neužtur tavo vargų nei saulės karštumas, Nei prakaitai, nei džiova, nei kaulų skaudumas*)? Pateikite bent du daiktavardžius, kurie bendrinėje lietuvių kalboje įprastai nekaitomi skaičiais.

5. Kas ilgumo ir kirčio požiūriu sieja žodžių *atein* (plg. *Atein turtingas ruduo*), *paliekat* (plg. *Paliekat tuščius namus*) ir *nebliko* (plg. *nei vienos varpos stovinčios nebliko*) skiemenis, kurie sutrumpėjo?

6. Raskite vietos raiškos atvejus, atsiradusius iš moteriškos giminės daiktavardžių. Kas juos gramatiškai sieja?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma:

Vertinimas

III UŽDUOTIS

Perskaitykite iš kritinės literatūros pateiktas ištraukas ir nurodykite, kokius lietuvių tautosakos ir mitologijos personažus ar būtybes jos charakterizuoja:

1. Dažniausiai ši būtybė kelia pasibaisėjimą arba pasibjaurėjimą: tai pavojinga, grėsminga, neprognozuojama ir įžeidi mitinė būtybė, kildinama iš svetimos aplinkos arba antgamtinės erdvės (ją perka Rygoje ar kitame tolimame mieste, netikėtai randa ant kelio arba perina iš gaidžio, kuilio ar net eržilo kiaušinio ir pan.). Ne veltui ši būtybė netruko susitapatinti su velniu: ji vadinamas piktąja dvasia; kad ją gautų, žmogus turįs parduoti velniui sielą, pasirašyti krauju, atsižadėti Dievo ir pan.

Vertinimas

2. Lietuvių mitologijoje ši deivė, galimas dalykas, kadaise buvo Perkūno sutuoktinė, nublokšta į žemę; tautosakoje ji yra savita folklorinė būtybė, moteris, dažniausiai pasirodanti vakare, naktį, susijusi su vandeniu, ežerais, upėmis, turinti chtoniškų požymių.

3. Jos skirto likimo pakeisti negalima. Mitologijos tyrinėtojai dažnai mėgino priskirti jai kosminės deivės, likimo valdovės statusą, lygino ją su Antikos mitologijos atitikmenimis. Nors ji neabejotinai kildintina iš indoeuropietiškos deivių – likimo lėmėjų – mitologemos, tačiau kosminės, universalios lemties funkcijos ji neatliko. Ji lemia žmonių, o ne kosmoso likimą.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

IV UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Kuris iš nurodytų Lietuvos Didžiųjų kunigaikščių pirmasis savo tekste paminėjo Vilnių?
- Mindaugas
 - Vytautas
 - Gediminas
2. Kuris iš nurodytų lietuvių rašytojų yra dramaturgas?
- Antanas Vaičiulaitis
 - Juozas Grušas
 - Vanda Juknaitė
3. Kuris iš nurodytų kūrinių yra sukurtas Viduramžiais:
- Rolando giesmė*
 - Gargantiua ir Pantagriuelis*
 - Don Kichotas*

Vertinimas

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą po 1 tašką.

Suma:

V UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Kokia pagrindinė ir svarbiausia garsyno ypatybė žemaičių tarmė skiriasi nuo bendrinės lietuvių kalbos? Parašykite, kaip tie garsai tariami žemaičių patarmėse.

Vertinimas

2. Nurodykite bent vieną zanavykų gyvenamą vietovę. Kuo yra ypatinga zanavykų šnekta?

3. Kokie Lietuvos miestai ar miesteliai yra rytų aukštaičių panevėžiškių teritorijoje? (be Panevėžio dar nurodykite bent du).

4. Kurie aukštaičiai vadinami dzūkais?

5. Kuriai baltų kalbų grupei priklausė sėlių kalba? Kokiomis baltų kalbomis dabar kalbama šios baltų genties gyventoje teritorijoje?

6. Kurie toliau minimi Lietuvos kultūros veikėjai savo kilme yra žemaičiai, kurie – aukštaičiai?
Lietuvos kultūros veikėjai: Antanas Baranauskas, Simonas Daukantas, Laurynas Ivinskis, Konstantinas Sirvydas, Antanas Strazdas, Povilas Višinskis.

Žemaičiai:	Aukštaičiai
------------	-------------

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VI UŽDUOTIS

Toliau pateikti sakiniai iš lietuvių literatūros:

1. Ar tu ant jo barkis, ar mušk, ar pešk – nė lūpos neatvers, tylės kaip žemė, ir gana (Žemaitė).
2. Ylos maiše nepaslėpsi, žmonėms lūpų neužčiaupsi (V. Krėvė).
3. Jam niekas nenorėjo dovanoti, kad jis savo dievus nešioja ne lūpose, o širdyje (A. Vienuolis).
4. Kai ne kartą sunku, skųščiaus lūpų kraštu, kam širdį Aukščiausias man davė (Maironis).
5. Kas sergi lūpas savo, didžiai išmintingas yra (S. Daukantas).
6. Vienas kitas iš mūsų pradeda tampyti lūpas, traukyti nosį, o pats mažasis ima verkti (J. Biliūnas).

Atsakykite į klausimus:

1. Raskite frazeologizmus, kuriuos sieja tas pats žodis, ir paaiškinkite, ką jie šiuose sakiniuose reiškia.

2. Sakinyje *Vienas kitas iš mūsų pradeda tampyti lūpas, traukyti nosį, o pats mažasis ima verkti* raskite tarinius, nurodykite jų rūšį ir paaiškinkite, kas sudaro tokio tipo tarinius.

3. Sakinyje *Jam niekas nenorėjo dovanoti, kad jis savo dievus nešioja ne lūpose, o širdyje* išskirkite šalutinį sakinį ir nurodykite jo rūšį.

4. Sakinyje *Ar tu ant jo barkis, ar mušk, ar pešk – nė lūpos neatvers, tylės kaip žemė, ir gana* vartojamas žodis *nė*. Kokia tai kalbos dalis? Ar *nė* kada nors įprastai rašomas kartu su kitais žodžiais? Jeigu taip, tai kada?

5. Žodyje *skųščiaus* (sakinys *Kai ne kartą...*) rašoma raidė *ų*. Naudodamiesi šio veiksmazodžio pavyzdžiu paaiškinkite, kokių žodžių šaknyse yra rašomos balsės *q* ir *j*, ir pateikite po vieną pavyzdį su šiomis balsėmis.

6. Sakinyje *Kas sergi lūpas savo, didžiai išmintingas yra* vartojamas žodis *sergi*. Kokia reikšmė jis vartojamas šiame sakinyje? Iš kurio šio veiksmazodžio kamieno yra padarytas daiktavardis *sergėjimas*?

Tęsinys kitame lape (7 psl.).

Vertinimas

Užduoties pradžia praeitame lape (6 psl.).

7. Sakinyje *Ar tu ant jo barkis, ar mušk, ar pešk – nė lūpos neatvers, tylės kaip žemė, ir gana* vartojamas žodis *mušk*. Parašykite du šio žodžio sinonimus ir sugalvokite su jais po sudėtinį sakinį (kuris turėtų bent du gramatinius centrus).

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VII UŽDUOTIS

Išeidamas Juzukas turėjo vos aštuoniolika metų amžiaus savo. Akys jo buvo rudos, plaukai garbanoti, veidas baltas, augumas vidutinis, pats tiesus ir liemeningas it nendrė. Žodžiu sakant, gražus buvo jaunikaitis. Klaipeđoj išmoko dar ir skripyčiomis dzirzginti ir dėl to tas visuomet skrynelėj nešiojo.

Atsakykite į klausimus:

1. Iš kokio Motiejaus Valančiaus kūrinio ši ištrauka?

Vertinimas

2. Kokiu amatu vertėsi pagrindinis šio kūrinio herojus?

3. Kokie lietuvių sukilimai vyko gyvenant Motiejui Valančiui? Pasirinkite teisingą atsakymą:

- a) 1831 m. sukilimas;
- b) 1863 m. sukilimas;
- c) abu.

4. Kokias bažnytines pareigas 25 savo gyvenimo metus ėjo Valančius?

5. Kokiai literatūros kryptys priklauso Valančiaus proza?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VIII UŽDUOTIS

Saugomos teritorijos užima daugiau nei 17 procentų Lietuvos ploto. Lietuvoje yra šeši rezervatai, iš jų keturi gamtiniai: Žuvinto, Čepkelių, Kamanų, Viešvilės ir du kultūriniai: Kernavės ir Vilniaus pilių. Taip pat galime didžiuotis penkiais nacionaliniais parkais: Aukštaitijos, Dzūkijos, Žemaitijos, Kuršių Nerijos ir Trakų istoriniu bei trisdešimčia regioninių parkų.

Lietuvos saugomos teritorijos, skirtos gamtai ir kultūros paveldo kompleksams, ekologiškai pusiausvyrai ir biologinei įvairovei išsaugoti, gamtos ištekliams atkurti. Jose taip pat sudaromos sąlygos pažintiniam poilsiui, moksliniams tyrimams, gamtosauginiam ir etnokultūriniam švietimui.

Ne vienas Lietuvoje apsilankęs užsienietis pripažįsta, kad mūsų šalies gamta ir kraštovaizdis yra nuostabūs, kerintys, stulbinantys ir vargiai pamirštami. Norint, kad ir toliau mūsų gamta, jos kraštovaizdis išliktų patrauklūs ne tik užsienio šalių svečiams, bet ir mums patiems, būtina juos saugoti ir tausoti.

Tekstas iš http://gamta.lrytas.lt/eko/saugomos-teritorijos-ka-lietuvoje-verta-aplankyti.htm?utm_source=lrExtraLinks&utm_campaign=Copy&utm_medium=Copy

Atsakykite į klausimus:

1. Kodėl šis tekstas yra publicistinio stiliaus? Pateikite bent du argumentus ir juos pagrįskite pateiktu tekstu.

Vertinimas

2. Sukirčiuokite rezervatų pavadinimuose esančių gyvenamųjų vietų vardų kilmininko linksnį.

3. Tekste suraskite priesagą *-inis* turintį būdvardį, kurio pamatas yra savos kilmės daiktavardis, priesaginiu būdu padarytas iš savos kilmės veiksmažodžio (būdvardžio pamatinį daiktavardį ir jam pradžią davusį veiksmažodį taip pat parašykite).

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniam

9–10 klasės

Rajono (miesto) etapas

2017 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

1. Tai tautosakinės Edipo mito variacijos.
2. Sofoklio tragedija *Edipas karalius*.
3. Tragedijos siužetas interpretuoja vieną iš Antikos mitų. Tėbų karalių Lajų ir jo žmoną Jokastę orakulas kitados buvo įspėjęs, kad jiems gimsiąs sūnus užmušiąs tėvą ir vesiąs motiną, todėl gimusį sūnų Edipą tėvas atidavė tarnui, kad nužudytų. Tarnui vaiko pagailus ir atidavus sutiktam piemeniui, vaikas pakliuvo pas Korinto karalių Polibą. Užaugęs ir nuėjęs į Delfus teirautis savo likimo, jis išgirdo tą pačią žinią, kad užmušiąs savo tėvą ir vesiąs motiną. Bandydamas to išvengti Edipas pas savo tariamuosius tėvus negrižo. Leidęsis į kelionę, susitiko Lajų, tikrąjį savo tėvą, susiginčijo ir besigindamas jį nužudė, o vėliau vedė jo žmoną, tikrą savo motiną, tapo Tėbų karaliumi ir susilaukė vaikų. Po daugelio metų tiesa išaiškėjo. Edipo motina nusižudė, o didžiulę gėdą ir skausmą kenčiantis Edipas išsidūrė sau akis.
4. Herojus (sąmoningai arba ne) padaro nusikaltimą.

II UŽDUOTIS

1. Įvardis. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., *toksai, joksai, koksai, šioksai* ir kt.).
2. Daugiskaitos įnagininku. *Eila*.
3. Esamojo laiko padalyvis. Pusedalyvis *ragindami*.
4. Kad šis daiktavardis vartojamas daugiskaitine forma. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., *cukrus, pelenai, gripas, taukai* ir kt.).
5. Jie – trumpi ir nekirčiuoti.
6. Daiktavardžių vietininkai *dirvon, žemėn*. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., išreikšti daiktavardžių vienaskaitos vietininku; nurodo judėjimo kryptį; daiktavardžių vietininkai yra kilę iš senojo daiktavardžio galininko ir postpozicijos *-n(a)* ar *pan.*).

III UŽDUOTIS

1. Aitvaras.
2. Laumė.
3. Laima.

IV UŽDUOTIS

1. b)
2. b)
3. a)

V UŽDUOTIS

1. Kitokiu dvibalsių *ie, uo* tarimu. Patarmėse jie tariami trejopai: *ei, ou* (šiaurės žemaičiai), *é, o* (vakarų žemaičiai), *y, ū* (pietų žemaičiai).
2. Atsakymai gali būti įvairūs pvz., (Griškabūdis, Kudirkos Naumiestis, Šakiai). Ji artimiausia bendrinei lietuvių kalbai.
3. Atsakymai gali būti įvairūs: Pasvalys, Biržai, Pakruojis, Rozalimas, Šeduva, Raguva, Smilgiai ir kt.
4. Pietų ir dalis rytų aukštaičių (vilniškiai).
5. Rytų baltų. Lietuvių ir latvių kalbomis.
6. Aukštaičiai: Antanas Baranauskas, Konstantinas Sirvydas, Antanas Strazdas
Žemaičiai: Simonas Daukantas, Laurynas Ivinskis, Povilas Višinskis.

VI UŽDUOTIS

1. Sieja žodis *lūpos*. Frazeologizmai: 1. *lūpą atverti* – prabilti; 2. *lūpas užčiaupti* – nutildyti, versti tylėti; 3. *lūpose nešioti* – nuolat minėti; 4. *lūpų kraštu* – truputį; 5. *lūpas sergėti* – vengti daug plepėti; 6. *lūpą tampyti* – ruoštiis verkti;
2. *pradeda tampyti, traukyti; ima verkti* – suvestiniai tariniai. Sudaro (pagalbinio) veiksmožodžio asmenuojamoji forma ir bendratis.
3. Šalutinis sakiny *kad jis savo dievus nešioja ne lūpose, o širdyje*; papildinio sakiny.
4. Dalelytė. Ne, niekada.
5. Tose formose, kur *q* ir *į* kaitaliojasi su dvigarsiais *an* ir *in*. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., *kąsti (kanda), lįsti (lindo)*.
6. Saugoti. Iš būtojo kartinio laiko kamieno *sergėj-o*.
7. Atsakymai gali būti įvairūs: *lupti, perti, pliekti, čaižyti, daužyti* ir kt.

VII UŽDUOTIS

1. Palangos Juzė.
2. Siuvėjo.
3. Abu (c)
4. Žemaičių vyskupo.
5. Didaktinės prozos kryptis.

VIII UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., teksto pateikimo vieta; visuomenei aktualus turinys; matomas siekis ne tik informuoti, bet ir įtikinti skaitytoją; šalia dalykinės informacijos vartojami epitetai, sustiprinantys vaizdą ir t.t.).
2. *Žūvinto, Čepėklių, Kamānų, Viešvilės, Kernavės, Vilniaus*.
3. *Moksliniam. Mokslas, mokyti*.

**Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų
mokyklų mokiniams
Miesto (rajono) etapas
9-10 klasės
2017 m.**

Man kiekviena organizacija, kiekviena ideologija svetima. Esu totaliai prieš visokias organizacijas, kur žmogų paverčia minia, kur žmogus nustoja individualybės. Mano požiūriu, visi turi teisę egzistuoti. Kaip jūs galite būti iš tikrųjų tolerantiškas, jeigu sakot „bet“...

Iš pokalbio su rašytoju Alfonsu Nyka-Niliūnu

Parašykite rašinį tema “Ar svarbu būti individualybe?”

Kurdami rašinį pabandykite:

- a) prisiminti savo mėgstamų rašytojų kūrybą ir pasvarstyti, kokie jų pasaulėvokos aspektai ir vertybės jums yra artimi;
- b) pasvarstyti apie tai, kas yra individualizmas ir kokią reikšmę ši vertybė turi jums;
- b) pasamprotauti apie tai, koks yra ideologijos, doktrinos ir individualios minties santykis;

Esė apimtis: nuo 250 iki 300 žodžių.

Pastaba: šiai užduočiai skirtos 2 valandos, todėl galima rašyti juodraščius. Vertinamas bus tik svarraščio variantas.

Vertinimo kriterijai

1. Kalbos taisyklingumas: rašyba, skyryba, kalbos kultūra.
2. Panaudotos žinios apie literatūrą, knygų autorius.
3. Pasakojimo rišlumas ir įtaigumas.

Vertinimas balais

1. Kalbos klaidos (rašybos, skyrybos, kalbos kultūros): iki 5 klaidų (imtinai): **-10**; iki 10 klaidų: **-20**; iki 15 klaidų: **-30**; iki 20 klaidų: **-40**; iki 25 klaidų **-50**.
2. Teksto mintis neaiški, tekstas chaotiškas arba skurdokas žodyno, žinių ir kūrybiškumo požiūriu, tekstas nebaigtas: **+20**; tekstas struktūriškas, nuosekliai vytoma tema, rūpinamasi žodynu, tačiau trūksta žinių ir kultūrinių argumentų, tema nušviesta blankiai: **+30**; tekstui netrūksta dalykinės informacijos, matyti aiškios pastangos kūrybiškai samprotauti, tačiau arba yra netikslumų, arba vientisos ir baigtos struktūros esė nesudaro: **+40**; tekstas yra originalus, tema išplėtotą kūrybingai panaudojant žinias ir asmeninę patirtį, dėstymo mintis sklandi: **+ 50**.

Maksimalus balų skaičius: 50